די ערשטע בריהמלעך

די ווירקונג פון מערב אייראָפּא און אמעריקא וועגען אידישע רעכט אין רוסלאנד.

פון דר. יוסף קרוק. (לאָנדאָן)

איינע פון די שווערסטע ארבייטען טע און אָבשאפען די ערנידעריגענדע און פון די מערב־אייראָפּעאישע און אמעריקאנער אידען איז, זייער קאמפף פאר די אידישע גלייכבערעכטיגונג אין מזרח־אייראָפּא. די ארבייט איז אזוי דערנערפול, אז אָפט בעפאלט אונז א יאוש, און מיר הויבען אָן צווייפלען, צי אונזער אר בייט קען ברענגען וואָס פאר א סאיז נו־צען.

אָבער אזוי דאכט זיך אויס פון ערשטען אויגענבליק, און ווען דאָס איז ניט א פערבייגעהענדער שטימונג וועל־כע בעפאלט אונז אונטער דעם איינדרוק פון כעזונדערס שווערע עראייגניסע, נאָר ווען די סקעפּטישע שטימונג ווערט א פע־מאָנענטע, שטענדיגע ערשיינונג, דאן צייגט זי נאָר די שוואכקייט און אָפט די גלייכגילטיגקייט פון די מענשען, וועל־כע האָבען נעמיינט אז איינס־צוויי, און זיי וועלען באלד דערגרייכען זייער ציעל. פאקטיש איז דער וועג זעהר שווער, אָבער דאָך קענען מיר פון צייט צו צייט זיך איבערצייגען, אז אונזער אהבייט איז ניט אומזיסט.

אזא פאזיטיווען מאָמענט האָבען מיר איצט צו פערצייכענען. די דעלעגאַ־ציע פון די רוסישע דומא • דעפּוטאטען, וועלכע האָבען ניט לאנג, כעזוכט ענגלאנד פראנקרייך און איטאליען, כדי צו קו־מען אין א נאָהענטער פערבינדונג מיט די דאָזיגע, זייערע פערבינדטעע, האָט זיך איצט צוריקגעקעהרט קיין רוסלאנד, און האָט אָבגעגעבען א בעריכט פון זייער ריי־זע.

פאר אונז איז בעזונדערס ווייכטיג דער רעפאָרט, וועלכען פּראָפעסאָר ב. מיליוקאָוו האָט אָבגעגעבען אויף דער זי־צונג פון דער פלאָטען און מיליטערישער קאָמיסיע פון דער נאָסודאַרסטוועני רומא. ער האָט נערערט וועגען דער פּאָליטישער לאָגע אין די מערב לענדער, און האָט זיך בעזונדערס אָבגעשטעלט אויף דער ראָלע פון ענגלאנד, פראנקרייך און איטאליען. ער האָט אָבער אויך געמוזט איבערגעבען די מיינונגען, וועלכע הערשען איצט אין די פרייע לענדער וועגען איינינע רוסישע ענינים. „אין אלע פערא״ינינגטע לענ־דער — זאָגט מיליוקאָוו — וועלכע מיר האָבען בעזוכט אינטערעסירט מען זיך שטארק מיט נאציאנאלע פראָבלעמען. אויפ׳ן ערשטען פלאן שטעהט די פוילי־שע פראגע, וועלכע איז אין די לעצטע צייטען פערשארפט געווארען. כדי צו בערוהיגען די פוילישע עפענטליכע מיי־נונג, איז נויטיג לעזען די פוילישע פראָ־גע באלד און וואָס ברייטער, דען אונזע־רע שונאים (די דייטשען) אויס לייכט פערשטענדליכע סבות, שלאָגען פאר פון לען פיעל מעהר ווי אויטאָנאָמיע (ה. ה. פוילישע זעלבסטשטענדיגקייט), די אגיטאציע פאר פוילען ווערט אין אויס־לאנד געפיהרט זעהר ענערגיש, און מען האָט אונז דאָרט בוכשטעבליך פערשאָ־טען מיט בראשורען און ביכער״.

דאָס איז בנוגע פוילען בעריהרענ־דיג די פוילישע פראגע, האָט מיליוקאָוו נאטירליך ניט געקענט פערשווייגען אויף די אידען־פראגע. און טאקי ווייטער זאָגט ער: „די צווייטע פראגע, מיט וועלכער מען אינטערעסירט זיך אין אויס לאנד איז די אידען־פראגע.

„עס טהוט מיר לייד, אז דוקא מיר קומט אויס צו רעדען וועגען דער פראגע — זאָגט ווייטער מיליוקאָוו — דער אב־וועזענדער א. פראָבאָפּאָפּאָוו (דער ווייס פרעזידענט פון דער דומא) וואָלט דאָס געטהון וואריטער און איבערצייגענדער. איך בעט אייך אָבער צו געדענקען, אז דאָס, וואָס איך זאָג דאָ, רעד איך ניט אלס א מיטגליעד פון דער ליבעראלער קאָ דעטישער פּאָרטיי, נאָר אין נאָמען פון דער גאנצער רעלעגאציע.

„אין ענגלאנד, האָט מען אונז אָנ־נעוויזען, אז די לייזונג פון דער אידען פראגע אין רוסלאנד האָט א פראקטישע בעדייטונג אין דעם זין, אז דאָס וואָלט געשאפען פיעל גינסטיגערע בערינגונגען פאר א רוסישע הלואה אין אמעריקא, וואו עס האָט זיך איצט קאָנצענטרירט די גרעס טע סומע פון פרייע געלדער. עס טהוט מיר זעהר לייד, וואָס עס קומט מיר אויסברענגען אזעלכע מאָטיוון, אָבער אי אין ענגלאנד, אי אין פראנקרייך אי אונז פיעל מאָל אויסגעקומען צו הערען ווינשע פון זעהר היוכע קרייזען וועגען דער נויטווענדיגקייט צו פערווירקליכען דעם פראָגראם פון „פראָגרעסיוון בלאָק״ וועגען דער אידען־פראגע״.

אהט אזוי האָט נעזאָגט מיליוקאָוו.

מיר וועלען דאָ ניט דערען וועגען דעם „פראָגרעסיוען בלאָק״, וועגען וועלכען מען האָט א פאלשען בעגריפ. וויכטיג איז אָבער, אז די מערב איינ־פּאעישע פּאָליטישע הויכע קרייזען (אין פראנקרייך אין געווען דער פרעזידענט פון דער רעפּובליק פּאָיקארע, וועלכער האָט אליין ערהויבען די פראגע) האָבען די רוסישע פּאָרלאמענטאריער גענעבען קלאָהר צו פערשטעהן אז ס׳איז געקו־מען א צייט געבען די אידען גלייכע רעכ־טע און אָבשאפען די ערנידעריגענדע און יוריסטישע בעגרענצונגען.

און דאָס איז פאר אונז זעהר ווייכ־טיג. דען זי צייגט, אז מען מוז זיך אָבזאָגען פון דעם איינזיינען און רעאַק־ציאָנערען שטאנדפּונקט, אז די אידי־שע רעכטלאָזיגקייט — איז נאָר א ריין רוסישע אינדעליכע אָנגעלעגענהייט באמת איז די פראגע אן אינטערנאציאָנא־לע, סיי אין פּאָליטישען זין, סיי אין מאָראלישען. דען, ווי עס האָט נאָכ־ריכטיג אָנגעוויזען אין א לייט ארטיקעל די „ביר זשעזייע וויעראָבאָסטי״. קען ענגלאנד און פראנקרייך בשום אופן ניט פערשטעהען בכלל די בירגערליכע אונ־גלייכהייט. די צוויי לענדער זעהען אויך אין דער זאָפאָרטיגער אָבשאפונג פון דער אידישער אונגאָרמאלקייט, איינעם פון די נויטווענדיגסטע מיטלען צו דעם נצחון, וועלכער איז גלייך נויטיג ווי פאר רוס־לאנד. אזוי אויך • פאר ענגלאנד און פראנקרייך. מאָראליש ווערדער קען מען ניט דערלאָזען, אז מען זאָל אזוי שרעק־ליך אונטערדריקען דאָס שוואכסטע פאָלק, אין דער זעלבער צייט, ווען אפיציעל פיהרט מען א מלחמה צו בעפרייען די קליינע פעלקער. ווען רוסלאנד אונטער־דריקט ווייטער די אידען, זעהט מען, אז זי עקספּלאָאטירט ניט נאָר די אידען, נאָר אויך די אידעע און די גאנצע אידע־לאָגיע פון דער בעפרייענדער מלחמה״.

עס איז דערפאר זעהר גוט, וואָס די רוסישע דעפּוטאטען האָבען זיך אליין אי־ן בערייטונג אין דער אמת׳ער שטימונג וועגען דער אידען־פראגע, און האָבען עס ניט נעהאלטען פאר מעגליך פערדעקען ע׳ פאר דער דומא. געוויס, אז דאָס אליין וועט נאָך ניט פיהרען צו דער אידישער פול בערעכטיגונג. סוף כל סוף קענען־און וועלען די אידען בעקומען זייערע רעכ־טע נאָר פון דעם בעפרייטען רוסישען פאָלק. אָבער עס אונטערלינט אויך קיין צווייפעל ניט, אז די שטימונג אן אנ־שיאונג פון מערב־אייראָפּא און אמע־ריקא קען האָבען א גרויסען איינפלוס אויף דער גאנצער פראגע. רעדענדיג דאָ ניט לאנג מיט פּראָפעסאָר מיליוקאָוו און מיט דעם ווייס־פרעזידענט פון דער דו־מא, פראָבאָפּאָפּאָוו וועגען דער אידען־פראגע, און בעקענענדיג זיי מיט דער סיטואציע אין ענגלאנד און אמעריקא, און אלע בעשליסע און רעזאָלוציעס פון דער־שיעדענע קערפּערשאפטען, האָב איך איך מיך אליין נאָך אמאָל איבערצייגט, ווי גרויס עס קען זיין דער אויסלענדישער איינפלוס. דען פערגעסט ניט, אז אונ־זערע אויסגעשפּראָכענע ראדיקאלע פריינד זענען ניט אזוי צאָהלרייך, אז זיי זאָלען קעענען אליין דורכפיהרען די אידישע עמאנציפּאציע. עס זענען נאָך דאָ שטאדקע „מיטעלערע״ שוואנקענדע עלעמענטען, וועלכע קענען זיך נאָך ניט עגשליסען אויף א ראדיקאלע רעפאָרמע, אָדער אזעלכע, וועלכע געפינען, אז ס׳איז נאָך ניט געקומען די צייט צו לע־זען די „אידען־פראגע״. אויף אלע מען די אמעריקאנער און מערב־אייראָ־פּאעישע עפענטליכע מיינונג האָבען א ווירקונג. אין דעם זין איז שוין וויכ־טיג, אז מיליוקאָוו האָט אבגעגעבען זיין ערקלעהרונג אין נאָמען פון דער גאנצער דעפּוטאציע. געוויס, אז מאָרקאָוו דער צווייטער, זאמיסלאָווסקי און די איבערי־גע ווילדע פריצישע „זוברעס״ וועלען זיך פאר דעם ניט אָבשערעקען. דען וואָס ארט זיי בכלל רוסלאנדס עהדע און רוסלאנדס וואהלזיין. אָבער ניט פון זיי בעשטעהט דאָס רוסישע פאָלק און די אלע, וועלכע פיהלען רוסלאנד׳ס שמערץ און ליידען, ווען מען ערנידעריגט רוסלאנד, פאר זיי מוז קלינגען מיט א נייעם כח, דאָס „מע־מענטאָ״: געדענקט! — — — — — —

ווען די רוסישע רומא • דעפּוטאציע האָט ניט נעמאכט אן איינפאכע שפּאציר רייזע איבער אייראָפּא, נור די נסיעה האָט געהאט א פּאָליטישע בעדייטונג, דאן מוזען די דעפּוטאטען אומוואנדלען אין א טהאָן אין רוסלאנד, דאָס, וועגען וואָס זיי האָבען איצט גערעדט אין אויס־לאנד.

אלענפאלס, די, וועלכע ארבייטען אין קלערען אויף די אייראָפּאעישע און אמעריקאנער עפענטליכע מיינונג וועגען דער אידישער לאגע אין רוסלאנד, דאר־פען זיין צופרידען מיט דעם ערשטען רע־זולטאט, וועלכען זיי האָבען איצט צו פערצייכענען, זייער ארבייט איז ניט אומזיסט געגאנגען

און דאָס זיינען נאָר די ערשטע „בליהמעלעך״, די אמת׳ע פרוכטען קר מען נאָכהער . . .

דזשיימס סימפּסאָן אפעליר צום קאָנגרעס

פאָדערט א דעה פאר קענעדער ארביי טער אין די שלום פערהאנדלונגען.

לאָנדאָן סעפּטעמבער 9

עקס קאָנטראָלער דזשיימס סימפּסאָן, דער דעלעגאט פון קענעדע צום טרייד יו ניאָן קאָנגרעס אין ברעמינגהעם, האָט גע האלטען א שטארקע רעדע אין וועלכער ער האָט אפעליערט צו די דעלעגאטען זיי זאָ לען איינפיהרען מעהר האָרמאָנישע פער בינדונגקייט צווישען די ארבייטער פון דער גאנצער אימפּעריע.

ער האָט אָנגעוויזען אויף דעם בערויע־רען כאַרעקטער, פאל וואָס די ענגלישע ארבייטער האָבען זיך ענטגאנט אנטהייל צו נעהמען אין דעם געפאלנטען שלום קאָנ מלחמה.

איינער פון די שעהנסטע היסטאָרי שע קוריאָזען וואָס איז פּייליכט אם שטאר קסטען צוגעפאסט צום אינהאלט פון דער איצטיגער מלחמה איז א ברייעף וואָס ליגט בעהאלטען אין די ארכיוון פון קענעדע, און וועלכער וועגן ניט די מלחמה וואָלט אפשר ניט געהאט דאָס מזל צו זעהען די לעבעדיגע וועלט פאר א היבשע צאָהל דורות שפּעטער. דער דאָקומענט איז אָב גדרוקט אין דעם סעפּטעמבער נומער „קענעדיען מעגעזין.״

דער דאָזיגער ברייעף איז פערפאסט גע וואָרען מיט ארום הונדערט יאָהר צוריק, אין דער צייט פון דער מלחמה פון דיא שטאָטען מיט קענעדע.

דער שרייבער פון דעם ברייעף איז געווען אייגער פון די „לאָיאליסטען״, ד. ה. די וועלכע זיינען פערבליבען לאָיאל צו דער ענגלישער קרון נאָך דעם וויי דיא שטאָטען האָבען זיך אָבגעריסען פון דער ענגלישער הערשאפט. א געוויסער מר. דזשיימס מאָרטין קאָדוועל.

געגוויס יינצעלהייטען וואָס פאר א סאָרט מענש דער דאָזיגער מר. קאָדוועל איז געווען איז ניט בעוואוסט. אלעס וואָס מען וויים וועגען איהם איז דאָס ער איז געווען אן אונטער אפיציער אין דעם הונ דערטען רעגימענט פון יענער צייט.

ווען ניט דער דאָזיגער ברייעף וואָלט דער אמביציעזער און גאאיוער מענש, וועלכער האָט געדענקט אז ער איז בעשאנ קען מיט מיליטערישע פעהיגקייטען געווען פאָלשטענדיג פערגעסען ביי ביי היינטיגער צייט.

קאָדוועל האָט געזעהען אז די קענע דער ארמיי האלט כסדר אין פערלירען און אז דער סוף פון דער מלחמה מוז זיין א זייג פאר די שטאָאטען איז איהם איינגע פאלען א פלאן ווי אזוי צו ראטעווען דיא לאנע. דער דאָזיגער פלאן איז איבער געגעבען אין דעם גענאנטען ברייעף.

דער ברייעף האָט אויף זיך דעם דאטום פון דעם 26־טען אָקטאָבער 1813 און איז אדרעסירט צו נאָא פרייער, דער מיליטע־רישער סעקרעטער פון דואשרדזש פריוואסט דער דאמאָלסדיגער גאָווערנאָר דזשענעראל פון קענעדע און וועלכער לעזט זיך ווי פאָלגט:

״הערר — איך ווינש אייך בעקאנט צו מאכען מיט אן ענין וועלכען איך וויל אז איהר זאָלט איבערגעבען זיין עקסעלענ דעם גאָווערנאָר דזשענעראל. איך האָב אונטערנומען א שריט פון אן אויסערגע וועהנליכען כאַראַקטער, און איך דענק אז עס איז מיין פּליכט וועגען דעם צו לאָזען וויסען זיין עקסעלענץ.

דאָס לאנד צווישען סטאָני קריק און פאָרט דזשאָרדזש איז פערלאָזען געווארען צום שונא, איך האָב געטראכט, (זייענדיג בעאיינפלוסט פון פערזענליכער אמביציע און וועלענדיג זיך נוצליך מאכען צו מיין לאנד) אויסצוקלייבען א שטיק לאנד אין דער געגענד פון פאָרט דזשאָרדזש און ער־קלערהערן דאָס אלס א צייטווילינגען אונאב הענגיגען שטאאט, און פראָקלאמירען דעם דאָזיגען שטאאט אלס נייטראל און אויף אזא אופן אבהאלטען דעם שונא פון צורא ביהען די געגענד און דערווייל דאָס אזוי ארגאניזירען אז ווען עס וועט קומען אין פריהלינג ווען אונזער ארמיי וועט אוואנ־סירען זאָל איך האָבען די מעגליכקייט אָנ צושליסען זיך מיט צוויי אָהער דרייי חוב דערט מאן. ווען עס וועט קומען דערצו זאָל די צייטווילינגע נאמינעלע אונאבהענ גינגקייט, זעלבסט פערשטענדליך אויפהע רען צו עקזיסטירען. זאָל אָבער פאסירען (דער חימעל זאָל אויסהיטען) אז דאָס גאנ צע לאנד זאָל איבערגעלאָזען ווערען צום שונא האָף איך פאַרטצוזעצען די דאָזיגע אונאבהענגיגקייט און פאָרמירען אן ענג לישע פאָרטיי וועלכע וועלען ניט אויפהע רען צו זיין א דאָרען צו דער רעגירונג פון די שטאאטען.

דורך דעם דאָזיגען מיטעל בין איך זי כער קען איך מעהר נוצען ברענגען מיר און מיין לאנד ווי אז איך וועל פערבליי בען אן אונטער אפיציער אהן א נאָמען און ניט זיין בעריהמט.

ווי שוין אויבען געזאָגט איז פון דעם נאכצען אינדירעקט ניט געבליבען מעהר קיין פאקטען ווי דער ברייעף און אפילו דאָס פלאן וואו די דאָזיגע רעפּובליק האָט געדארפט זיין אין אויף ניט געגען בעקאנט איין זאָך איז אבער יא זיכערי און דאָס איז אז דער דאָזיגער קאָרוועל האָט גע וואָלט מאכען דעם אונאבהענגיגען שטאאט אין דער געגענד פון ניאגאָרא, דאָרט וואו די אמעריקאנער סאָלדאטען האָבען גע דארפט דורכגעהן אויף׳ן וועג קיין קענעדע און דער נאאיווער קאָדוועל איז געווען זי כער אז דער יושר פון די אמעריקאנער סאָלדאטען וועט זיי ניט דערלאָזען דורכ צוגעהן דורך א נייטראלער מדינה. און זיי וועלען זיך מוזען אומקעהרען אהיים.

ווי ווייט דער פלאן איז דעם גאָווער נאָר הזשענעראל געפעלען געווארען ווייס מען ניט, וואָס ער האָט איהם געענטפערט אויף אזא איינפאל ווייס מען אויך ניט.

צום גליק האָט פאסירט דאָס אין דע־צעמבער פון זעלבען יאָהר איז דער קענע דער ארמיי געלונגען צוריקצושטויסען אלע אטאקעס פון דער אמעריקאנער ארמיי און די אמעריקאנער זיינען סיי ווי פערטריבען געווארען ביז אויף דער אנדער זייט פון ניאגאָרא ריווער, און עס איז מעגליך אז דאָס איז געווען די אורזאכע וואָס פון קאד וועלס פלאן איז גאָר ניט געווארען און אזוי האָט די וועלט פערלאָרען א רעפּובליק וועלכע איז בעשאפען געווארען אין דער פאנטאזיע פון א נאאיווען בעל יושר און צוזאמען מיט דער רעפּובליק איז פער־לאָרען געגאנגען א היבש ביסעל אונטערע פאנטע געשיכטע וואָס וואָלט זיך געווען ענטוויקעלט אין די שפּעטערדיגע צייטען.

אָבער דער היינטיגער מענש וועלכער האָט שוין געהאט די געלעגענהייט צו זעהען וואָס דייטשלאנד האָט געטהאָן צו עבלגיען, שטעלט זיך ביי איהם די טשי קאָווע פראגע ווי וואָלטען די אמעריקאנער געהאנדעלט אין אזא פאל?

דארפט איהר א זיידע־נעם טלת?

פאר זיך, פאר אייער קינד, פאר אייער פריינד? דאן קויפט עס

אין דזוארקינס

60 עליזאבעט סטריט און 145 סאנט פעטריק

בלויז ערשטע און „עקסטרע״ זייד.

רעדוצירטע פרייזען.

מחזורים און שנה טובה קאָבען

קענעדע האט שוין געהאט א רעפּובליק אויך

די רעפּובליק האָט אָבער קיין אריכת ימים ניט געהאט. און האָט עקזיס־טירט אזוי לאנג ווי יונה׳ס ککיוו. — דאָס פלאן וואו די רעפּובליק איז געזוועזען איז איך א פראגע

פון ח. ריים

אין דער אבטהיילונג פון דער ווי־סענשאפט וועלכע גיט זיך אָב מיט אויס פאָרשונג די שייכות׳ען וואָס עקזיסטירען צווישען די פערשיעדענע מינים אין דער חיה־וועלט, די וועלט פון לעבעדיגע ברואים, און וועלכע עס געהען ניט אריין די פלאנצענארטיגע בעשעפענישען אדער אינזעקטען איז אָנגענומען אז דער חלוק צווישען דעם מענשען און דער וואלד חיה איז דאָס וואָס דער מענש מיט׳ן כח פון זיין פערשטאנד איז ביכולת צו בעהערשען די אומשטענדען וועהרענד די וואלד חיה איז אלע מאָהל אונטערוואָרפען אונטער די קאָפּריזען פון דער נאטור און קען זיך ניט בעשיטצען קענען איהר.

ווי ווייט די דאָזיגע פאָרנאכדערטהיי־לונג איז אמת זיינען פאראן גרויסע ספקות׳ען.

פאראן א געוויסע מיינונג וועלכע בע הויפּטעט אז דער מענש איז פּונקט אזוי אונטערוואָרפען די קאָפּריזען פון דער נא טורס בחות ווי אלע וואלד חיות און אז דער אינטעלעקט פון דעם מענשען איז א משרת ביי די אומשטענדען.

אז די לעצטע מיינונג האָט אין זיך א גרויסע מאָס אמת בעוויזען די לעצטע פאסירונגען פון זייט די מלחמה געהט אָן. מען קען זאָגען דאָס עס איז כמעט ניטא קיין איין צענטער וואו מענשען קומען זיך צוזאמען, וואו אלע זייערע געשפּרעכען, האנדלונגען, און אפילו דאָס טראָכטען זאָל ניט זיין אין א גרויסער מאָס בעאייג פלוסט פון דער איצטיגער מלחמה.

די גאנצע אינטעלעגענץ אָנפאנגען דיג פון דעם צייטונגס שרייבער ביז דעם אביעקטעווסטען פילאָזאָף, די קינסטלער אין דער מוזיק און אין דער פּאָעזיע, די פערשיעדענע פאָרשער, מיט איין וואָרט, אלע האָבען איצט איין טהעמא פאר זיי ערע פערשיעדענע געביטען און דאָס איז מלחמה.

איינער פון די שעהנסטע היסטאָרי שע קוריאָזען וואָס איז פּייליכט אם שטאר קסטען צוגעפאסט צום אינהאלט פון דער איצטיגער מלחמה איז א ברייעף וואָס ליגט בעהאלטען אין די ארכיוון פון קענעדע, און וועלכער וועגן ניט די מלחמה וואָלט אפשר ניט געהאט דאָס מזל צו זעהען די לעבעדיגע וועלט פאר א היבשע צאָהל דורות שפּעטער. דער דאָקומענט איז אָב גדרוקט אין דעם סעפּטעמבער נומער „קענעדיען מעגעזין.״

דער דאָזיגער ברייעף איז פערפאסט גע וואָרען מיט ארום הונדערט יאָהר צוריק, אין דער צייט פון דער מלחמה פון דיא שטאָאטען מיט קענעדע.

דער שרייבער פון דעם ברייעף איז געווען אייגער פון די „לאָיאליסטען״, ד. ה. די וועלכע זיינען פערבליבען לאָיאל צו דער ענגלישער קרון נאָך דעם וויי דיא שטאָאטען האָבען זיך אָבגעריסען פון דער ענגלישער הערשאפט. א געוויסער מר. דזשיימס מארטין קאָדוועל.

געגוויס יינצעלהייטען וואָס פאר א סאָרט מענש דער דאָזיגער מר. קאָדוועל איז געווען איז ניט בעוואוסט. אלעס וואָס מען וויים וועגען איהם איז דאָס ער איז געווען אן אונטער אפיציער אין דעם הונ דערטען רעגימענט פון יענער צייט.

ווען ניט דער דאָזיגער ברייעף וואָלט דער אמביציעזער און גאאיווער מענש, וועלכער האָט געדענקט אז ער איז בעשאנ קען מיט מיליטערישע פעהיגקייטען געווען פאָלשטענדיג פערגעסען ביי ביי היינטיגער צייט.

קאָדוועל האָט געזעהען אז די קענע דער ארמיי האלט כסדר אין פערלירען און אז דער סוף פון דער מלחמה מוז זיין א זייג פאר די שטאָאטען איז איהם איינגע פאלען א פלאן ווי אזוי צו ראטעווען דיא לאנע. דער דאָזיגער פלאן איז איבער געגעבען אין דעם גענאנטען ברייעף.

דער ברייעף האָט אויף זיך דעם דאטום פון דעם 26־טען אָקטאָבער 1813 און איז אדרעסירט צו נאָא פרייער, דער מיליטע־רישער סעקרעטער פון דואשרדזש פריוואסט דער דאמאָלסדיגער גאָווערנאָר דזשענעראל פון קענעדע און וועלכער לעזט זיך ווי פאָלגט:

״הערר — איך ווינש אייך בעקאנט צו מאכען מיט אן ענין וועלכען איך וויל אז איהר זאָלט איבערגעבען זיין עקסעלענץ דעם גאָווערנאָר דזשענעראל. איך האָב אונטערנומען א שריט פון אן אויסערגע

ס. זייך

205 ספּידיינא עווענוי

טעלעפאָן אדלייד 2897

מיר האבען נעסלינט און נעפּרעסט אייערע קליידער

ווען נישט, און פאר וואס נישט

אונזער ארבייט איז גוט אזוי זיינען אונזערע פּרייזען קליין.

מיר קלינען אין פארבען און פּרעסען פאר מענער און פרויען גארמענטס

קומט און איבערצייגט זיך

ווייל ניט צופריערען קריגט איהר אייער געלד צוריק.

מיר נעהמען אן ארדערס פאר העמסטיטשינג

S. SEID 205 Spadina Av.

Tel. Adel. 2897

THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

281-253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR

SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at G.P.O. Toronto, Ontario January 22nd, 1913

דארף מען לערנען רוסיש אין די „היי סקולס״?

וואָס פאר א בעציהונג מען זאָל ניט האָבען צו די פערשיעדענע לעזונגען וועגען דער אידען־פראגע, וואָס מאנכע פארטייען גיבען, מוז דאָך אָבער פון אלעמען צוגעגעבען ווערען, אז די אידישע לאגע וועט נאָך פאר פיעלע יאָהרען פערבונדען זיין מיט דער לאגע פון רוסלאנד, און רוסלאנדס בעציהונגען צו זעקס מיליאָן אידען לאזען דאָך ניט נור א חותם איך דיעזער צאָהל אידען, נאָר אייך די אידען פון די פערשיעדענסטע לענדער.

ווי אזוי רוסלאנד בעציהט זיך צו אידען, אין פריעדענס צייט צו אין קריעגס־צייט, איז גאנץ גוט בעוואוסט צו די אידען. עס איז אָבער ניט בעוואוסט צו קיין אנדערע, צו יענע עלעמענטען, וועמען רוסלאנד זוכט זייער פריינדשאפט, און וועמענס איינפלוס וואָלט פיעל געקענט ענ־דערען רוסלאנדס בעציהונגען צו אידען.

דיעזע עלעמענטען שעפען זייערע אידיש־רוסישע ידיעות פון די סטעפּען גרעהעסט און נעהליכע שרייבער. דאָס רוסישע לעבען, די פער־שיעדענע מלוכה־פיהרונגען איהרע זענען בעזונדערס פרעמד פאר דער ענגליש־שפּרעכענדער וועלט, און די גרעהעסט, וועמענס אויפגאבע עס איז זיי מיט דעם צו בעקאנט מאכען, ווערען שוין אזוי אָנגעשטעלט, אז זיי זאָלען אונטער טראגען דעם ענגלישען לעזער דאָס וואָס עס פאסט פאר דיי בעלי בתים, וועלכע צאָהלען געלד.

אינ׳ם יעצטיגען מאָמענט, איז ענגלאנדס איינפלוס איבער רוסלאנד די גרעסטע, איז אָבער אפילו פאר׳ן געבילדעטען ענגלענדער רוסלאנד א פערמאכט בוך. דאָס איז אָבער ניט וועגען דייטשלאנד אדער פראנק־רייך. ענגלאנד קען דאָס לעבען פון די לעצטע, ניט ווייל זיי האָבען ראסען־פערבינדונגען, נאָר ווייל די שפּראכען פון דיעזע ביידע לענדער ווערען גע־לערענט אין אלע מיטעלשולען פון ענגלאנד און די קאָלאָניען.

ווען די רוסישע שפּארך וואָלט געלערנט געווארען אין די מיטעלשו־לען, וואָלט דאָס ענגלישע פאָלק פיעל בעסער בעגריפען רוסלאנדס בעציהונגען צו אידען.

מיר שטעלען זיך אָב אויף דעם אלעמען, ווייל עס האלט יעצט ביי דעם, אז די טאָראָנטאָער מיטעל־שולען (היי־סקוהלס) זאָלען זיין די יעניגע, וועלכע זאָלען איינפיהרען די רוסישע שפּראך אלס לומד.

געוויזען איז עס דאנערשטאג אוועגד ביי דער פערזאמלונג פון דער הונגער „כאָארד אף עדיוקישיאָן״, ווען איינער פון די ״טראסטיעס״ דר. האנטער האָט פארגעלעגט, אז מען זאָל פון דעם קוריקולום פון די מיטעל־שולען ארויסזוארפען די דייטשע שפּראך, און אנשטאט דעם איינפיהרען דעם לומד פון רוסיש, ווייל דאָס וועט העלפען דערגעהענטע־רען די קאָמערציעלע בעציהונגען צווישען דער ענגלישער וועלט מיט דער רוסישער.

דער פארשלאג זיינער, איז אויפגענומען געווארען מיט א געלעכ־טער, וואָס דאָס צייגט, אז ער האָט גאנץ וועניג שאנסען אָנגענומען צו ווערען דאָך מוז געזאָגט ווערען, אז דאָס פערוואָרפען פון דעם, וועט זיין א גרויסער טעות.

אוועקלעגענדיג אלע פאטריאָטישע מאָטיוון, וועלכע זענען ווי צייטווייליגער רויך, וואָס מוז פערשוואונדען, איז דער מאָטיוו וועגען די קאָמערציעלע בעציהונגען דאָך וויכטיג גענוג. אז רוסיש זאָל פערנעהמען א פּלאָץ אינ׳ם „קוריקולום״, ניט אנשטאט דייטש נאָר אלס א צוגאָב צו די פיעלע אנדערע ״סאָבדזשעקטס״ וועלכע מען קען אויסקלייבען.

פון א אידישען שטאנדפּונקט, האָט עס פאר אונז נאָך א גרעסערע בעדייטונג, ווייל דאָס וועט העלפען קריסטאָליזירען די מיינונג וועגען זעקס מיליאָן אידען, וועלכע זענען פערבונדען מיט רוסלאנד.

זענען זיי גערעכט?

פיעלע ארבייטער פיהרער אין דייטשלאנד צווישען וועלכע עס גע־פינען זיך בעקאנטע סאציאליסטישע געלערנטע זענען ארעסטירט, ווייל זיי פיהרען דאָרטען אָן אגיטאציע פאר פריעדען — דאָס ווערט געמעלדעט פון דער דייטשער הויפּטשטאָדט

דר. ליעבקנעכט איז ארעסטירט פאר זיין פריעדליכער פּראָפּאָ גאנדא, און דייטשע ארבייטער מאכען דעמאָנסטראציעס לכבוד איהם, אזוי אז זיי מוזען אונטערדריקט ווערען דורך די פרייסישע יונקערס מיט זייערע ארמייען.

צו דער זעלבער צייט, ווערט אין בוירמינגהעם, ענגלאנד, אָבגע־האלטען דער קאָנגרעס פון די ענגלישע ארגאניזירטע ארבייטער, די טרייד־יוניאָנס. און דער קאָנגרעס זאָגט זיך ארויס געגען א קאָנפערענץ פון אר־גאניזירטער ארבייט נאָך דער מלחמה, ווייל ערקלעהרען די דעלעגאטען, זיי ווערען ניט קענען צוזאמענטרעפען מיט די דייטשען אדער עסט־רייכער ביי איין טיש.

פון איין זייט ארבייטער, וועלכע שטרעקען אויס א פריעדענס־האנד, א האנד וועלכע רופט, גענוג דער ברודער־מארד, און פון דער צווייטער זייט קומען אויך ארבייטער, אין דער קריעג דארף געפיהרט ווערען אפילו דאן, ווען די מלחמה וועט שוין זיין צו ענדע, און ווען דער קריעג גענען סאלדאט וועט געענדיגט זיין. דארף אריינ־טרעטען אין קראפט דער קריעג געגען „מענש״.

זענען די ענגלישע ארבייטער־פיהרער גערעכט מיט זייער שטעלונג?

אָבער ווער אינטערעסירט זיך היינט מיט אזא זאך, וועלכע מענ־שען פלעגען רופען „רעכט״.